

UKM 05/10 "Kirken, kropp og hiv"

Bakgrunn:

Det å være én kropp – å være Kristi kropp – er et bilde, hentet fra Paulus, som ofte brukes på kirken. *"Når en del av kroppen lider, så lider alle de andre med. Og når en del av kroppen blir hedret, gleder alle de andre seg."* Det er med andre ord gjennom det å dele gleder og sorger, vår felles menneskelighet, at kroppens enhet kommer til syne.

Når våre søstere og brødre i Sør eller her hjemme lider – på grunn av naturlige eller menneskeskapt katastrofer, fattigdom, konflikter, urettferdighet eller epidemier – utfordrer dette oss som kirker og som medmennesker til å stå sammen fordi vi er ett. Men hva er det som gjør at vi ikke bryr oss?

Hiv og aids er i dag en av de største utfordringer som rammer mennesker på alle kontinenter. Og et av de største problemene er stigmatiseringen og diskrimineringen som mennesker som lever med hiv opplever. Stigmatisering skjer blant annet på grunn av menneskers uvitenhet, fordommer og frykt.

I løpet av de nesten 30 årene som hivviruset har vært kjent, har kirkesamfunn og andre religiøse institusjoner vært viktige leverandører av god medisinsk omsorg for hivpositive. Men samtidig har de vært blant de som i sterkeste grad har stigmatisert og diskriminert mennesker med hiv. Hiv rører ved så utrolig mange tema. Kirkenes syn på kropp og seksualitet, deres gudsbilder, syndsforståelse og ideer om hvem som er innefor og hvem som er utenfor, har vært medvirkende til at mennesker med hiv har blitt stemplet, brakt til taushet og at kirkene selv har blitt tause om hiv. På den måten har kirkene, om enn utilsiktet, bidratt både aktivt og passivt til å spre hivviruset.

"Silence = Death". Taushet og stigmatisering hindrer både forebygging av hivsmitte og effektiv behandling og omsorg for dem som har fått hiv. Videre fører det til diskriminering, redusert livskvalitet, krenkelser og reduserte rettigheter for mennesker som er rammet av hiv.

Ordforklaringer:

Hiv er en forkortelse av humant immunsviktvirus. Hiv er et virus som angriper deler av immunforsvaret. Når viruset kommer inn i kroppen, bryter det ned deler av forsvarer kroppen har mot bakterier, virus og sopp - og uten behandling vil de fleste utvikle aids. Etter at viruset har vært i kroppen en stund, blir mange hivpositive syke av opportunistiske infeksjoner. Dette er infeksjoner som ligger latent hos de fleste mennesker, men som ikke vil gi noen utslag dersom immunforsvaret fungerer. Dette kan for eksempel være soppinfeksjoner og enkelte typer kreft. Med riktig behandling kan hiv holdes i sjakk, men ikke kureres.

Aids er en forkortelse for det engelske begrepet **acquired immunodeficiency syndrome**. På norsk vil man si **ervert immunsviktsyndrom**. Syndrom betyr en gruppe symptomer som til sammen karakteriserer en bestemt lidelse. Aids er et samlebegrep for en rekke sykdommer som har det til felles at de skyldes et nedsatt immunforsvar som følge av hiv.

Fakta

- I juli i år arrangeres den 18. Internasjonale Aids-konferansen i Wien, med temaet: "Rights Here, Right Now"

- Nesten 30 år inn i hivepidemien er tallene på nysmittede fortsatt høye. Ca 33 mill mennesker lever i dag med hiv

Er det grenser for hvor nært/intimt jeg vil være en som lever med hiv?

Hvordan ville det være å være åpen hivpositiv i ten-sing, ungdomsgruppa, menigheten eller på UKM?

Hvordan skapes "dem-oss"-holdningen og grensene?

Hvordan kan vi sikre at vi er inkluderende fellesskap lokalt, nasjonalt og globalt?

Hvordan kan vi arbeide for bedre rettigheter for hiv-positive?

Forslag til mål for saken på UKM:

* kunnskap om og forståelse for sammenhengen mellom HIV-situasjonen og teologisk tenkning

* handling: hva kan vi gjøre, hva er vårt ansvar som unge

Saksfremlegg:

Opplevelsen av å bli stemplet

Preben Bakbo Sloth forteller: "Allerede lammet av sjokk over å være "dødsdømt", var det umulig ikke å internalisere og akseptere dette budskapet, (om at hiv og aids er Guds straff for et syndig liv), å ta denne Guds dom på meg, bære den og forsøke å akseptere denne *bisarre* guddommelige form for rettferdighet. Dødsmerket av hiv, rammet av Guds vrede, eksistensielt i krise og jaget av skam og skyld var det ikke mulig for meg å søke hjelp hos noen som helst. Jeg turte ikke henvende meg til noen i min smerte, overbevist om at alle ville vende meg ryggen, slik Gud allerede hadde gjort.

Og med Paulus' sammenligning i mente av kirken med en kropp, med Kristus som hode, ser jeg noen ganger et bilde der visse teologer og andre fortolkere er tennene, og jeg en del av det snørret som kroppen ønsker å skille seg av med! ....

Det ble to år alene med min hemmelighet. To år i et psykisk, åndelig og følelsesmessig helvete. To år med løgn, bortforklaringer og fortrenning. To år som førte meg lenger og lenger bort fra venner og familie, inn i ensomhetens kalde mørke. Jeg flyktet fra den kirken jeg var medlem av på det tidspunktet. Jeg følte jeg sto overfor ekskommunikasjon." (Én Kropp 2)

Stigmatiseringen er universell

Forskjellen mellom den vestlige verden og den fattige delen av verden er stor når det gjelder tilgang til medisiner, helsetilbud og annen støtte for hivpositive. Stigmaet som blir knyttet til viruset derimot er en universell utfordring med store likheter uansett hvor i

Fakta

- Litt over 30% av dem som på verdensbasis trenger HIV-medisiner får det.

- Globalt er det den hyppigste dødsårsaken for kvinner mellom 15 og 44 år.

- Samtidig som 2 nye personer som på verdensbasis får HIV-medisiner, øker tallet nysmittede med 5.

- Rettighetene til mange HIV-positive står svakt eller er i praksis ikke-eksisterende.

- På grunn av finanskrisen og klima- og miljøkrisen reduseres pengene som går til helse, HIV og AIDS og fattigdom.

- Dersom en som har begynt å gå på HIV-medisiner får et opphold i behandlingen, kan det føre til utvikling av resistens mot de samme medisinene.

- Unge kvinner og seksuelle minoriteter er blant dem som er mest utsatt for å bli smittet, men som samtidig har minst rettslig beskyttelse.

- Mangel på likeverd og likestilling mellom kjønnene er medvirkende til at kvinner er mer utsatt enn menn for å bli smittet, og spesielt unge kvinner.

- Lik tilgang til forebygging, behandling, støtte og omsorg uavhengig av kjønn, alder, seksuell orientering, erfaring med rus og økonomi er avgjørende for at smittetallene skal kunne gå ned.

verden en kommer. Og stigmatisering fører til taushet. I Norge er det nesten én av ti av dem som lever med hiv som aldri har fortalt det til noen. 50% har fortalt det til fra én til ti personer.

Stigmatisering og diskriminering av mennesker som lever med hiv er et av de største hindrene for både forebygging, effektiv behandling, støtte og omsorg. På tross av framgangen når det gjelder medisnutvikling på hiv, ser det ut til at det ikke har skjedd tilsvarende utvikling når det gjelder åpenhet, kunnskap og holdinger i samfunnet. (Fafos rapport "Fra holdning til levekår. Liv med hiv i Norge i 2009) Fordommer og mangel på kunnskap om hiv er viktige årsaker til at stigmatisering oppstår. Stigmatisering fører igjen til mangel på medmenneskelig solidaritet, nasjonalt og internasjonalt. Det forsterker hivpositives lidelse ytterligere.

Seksuelle minoriteter som lever med hiv opplever ofte dobbel stigmatisering og diskriminering, noe som gjør dem enda mer utsatt for hiv og at de har færre eller enkelte steder ingen rettigheter.

Hvordan utfordrer dette kirkene?

Ungdom, hiv og holdninger

Mange unge i Norge i dag vet en god del om hvordan hiv smitter, men ikke så mye om hvordan hiv *ikke* smitter. Den yngste aldersgruppen (15-24 år) skiller seg dessuten ut ved å ha mer restriktive holdninger til hivpositives rettigheter og muligheter for deltakelse i samfunnet (som kriminalisering av det å utsette andre for smitte). (FAFOs holdningsundersøkelse "Fortsatt farlig å kysse?" 2008) Dette kommer av ubegrunnet frykt og en "oss-dem"-tenkning. Og stigmatiseringen gjør at en er villig til å diskriminere. Slike holdninger fører til at det er mennesker med hiv som ikke føler seg trygge på om de vil finne støtte og omsorg ved å være åpen overfor venner, familie, slektninger eller i arbeids- og organisasjonsliv.

Paulus bruk av kroppsbildet

Kirken er én kropp. Men kroppen er bare kropp dersom delene er forskjellige, og til dels svært forskjellige. 1. Korinter 12 understreker at vi *må* og *skal* være forskjellige. For å trekke Paulus' bruk av kroppsbilde ut i sin ytterste konsekvens, så blir kroppens helhet borte dersom alt og alle triller rundt som et eneste stort "øye". Ingen kan heller ekskluderes på grunn av sin annerledeshet.

De ulike kroppsdelene har ulike *funksjoner* og ulik *nærhet* til hverandre. Allikevel *tilhører* de hverandre og er gjensidig helt *avhengige* av hverandre.

Tilhørigheten er ikke bare funksjonell, men også emosjonell. Det handler om delte lidelser og gleder. Vår felles menneskelighet hjelper oss å forstå at når én kroppsdel lider, så rammes hele kroppen.

Det betyr allikevel ikke at vi vet hvordan den andre har det. Det er ofte en løgn og kan oppleves krenkende å si at en skjønner eller forstår hva den andre gjennomgår når en aldri har opplevd det selv. Derimot *angår* det oss når vår neste ikke har bra, uansett avstand geografisk eller i livssituasjon.

Men det handler altså ikke bare om å stå sammen når noen lider. Det dreier seg også om å dele livets gleder og goder. Og det betyr vel å dele alt.

En helt spesiell side ved Paulus' bruk av kroppsbildet, er den oppvurdering han gir dem som synes å være svakest, mindreverdig eller som opplever skam. Ordet 'synes' tyder på at dette ikke er uttrykk for hans egen vurdering eller egne verdier.

Kropp og Gud

Gud ble kropp - ble kjøtt og blod – opplevde sorger og glede, gråt og lo. Kristus erfarte det dypeste mørke, men er også årsak til den største glede. På den måten favner Gud livene våre, totalt og betingelsesløst, og møter oss gjennom alt det levde. Ingenting kan skille noe menneske fra Guds kjærlighet.

Men vi mennesker skaper skiller, skaper maktrelasjoner, ekskludering, fattige og rike. Inn i en slik verden leser vi hvordan Jesus oppsøkte, så og trakk inn i sentrum dem som makten vil ignorere og skyve bort.

I gleden over unnfangelsen, får Maria følgende ord om Gud lagt i munnen på seg: Han opphøyet de lave, og støtte herskere ned fra tronen. Paulus ord er som en gjenklang: "Det som *i verdens øyne* er svakt, det utvalgte Gud for å gjøre det sterke til skamme. Ja, det som *i verdens øyne* står lavt, det som *blir* foraktet, det som ikke er noe, det utvalgte Gud for å gjøre til intet det som er noe."

Kristus møter oss ikke bare gjennom Ord og sakramenter, men også gjennom andre menneskers og våre egne liv. Den lidelse som mennesker bærer på er Guds rop til oss.

Kirken er universell

Kirken er i sitt vesen universell, og følger verken etniske, kulturelle, økonomiske, seksuelle eller nasjonale skillelinjer. Den skiller heller ikke mellom friske og syke. Ordet som i Den Apostoliske Trosbekjennelsen blir oversatt med "allmenn" (Artikkel 3), betyr blant annet universell. Kirken er én universell kropp. "Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus." (Gal 3, 28) Som mennesker skapt i Guds bilde finnes det ingen "de andre". Det finnes kun "oss". "Vi" mennesker, "vi" menneskehet, "vi" medmennesker. Det å elske sin neste, sin nabo nær eller fjern, er å elske Gud. Kjærligheten – som favner både lidelser og gleder – er det som binder oss sammen og som holder kirken sammen! Vi deler den ene og samme verden.

Det gir oss et ansvar til å vise solidaritet og dele med vår søster og vår bror, her hjemme og ut i verden, ikke minst på de områdene der vi selv har mer enn vi trenger.

Skapt i Guds bilde

Ethvert menneske er skapt i Guds bilde. Hiv og aids-relatert stigmatisering representerer således en fornektelse av gudsbildet i det mennesket som stigmatiseres.

Kirkens grunnfortelling er fortellingen om Skapelsen og Jesu Kristi liv, lidelse, død og oppstandelse. Kirkens kropp kalles til å holde levende i verden fortellingen om at det ikke er det du gjør som gjør deg til den du er i Guds øyne. Vi bærer alle i oss gudbilledligheten og det verd vi er gitt ved skapelsen.

Tilsvarende er det som konstituerer kirken, og som gjør oss til del av den, noe som ligger utenfor oss selv: Det er Guds nåde.

Allikevel opplever mennesker at kirken setter lyskasteren på dem som enkeltindivider eller som gruppe og stempler dem som uverdige til å bli inkludert i fellesskapet.

Jesu kritikk mot og utfordring til de som delte inn mennesker i rene og urene, verdige og uverdige, gjelder også kirka i dag. Jesu hellighet besto i å komme nær og berøre der andre markerte avstand.

Lidelser og gleder

Nesten ingen menneskers liv er bare sorg. Å utelukkende fokusere på en persons lidelse kan oppleves krenkende. Som en hivpositiv kvinne uttrykte det: "Bare de kunne se at jeg er et virkelig menneske med potensial og ressurser. Men alt de ser er et stort virus." (fra *Én Kropp* 2) Derfor ville hun heller ikke fortelle noen at hun lever med hiv. Hun var redd for å bli synes synd på.

En hivpositiv lever, på linje med en hivnegativ, et liv med både lidelse og gleder, ressurser og behov. Denne dobbeltheten kjennetegner de vilkår som alle menneskers liv lever under. Vi er både sårbare og sterke.

Derfor er det også en fare ved ensidig å fokusere på lidelse som grunn til at vi står sammen med våre søstere og brødre i Sør eller her hjemme. Det kan underminere de kreftene og ressursene som finnes. Alle mennesker har behov for å kunne både gi og ta imot.

Det handler også om å bli møtt med verdighet og respekt.

Slik sett har vår tro betydning for hvordan vi møter andre uavhengig av økonomiske status, etnisk opprinnelsen eller hiv status.

En glede som ikke deles kan også være årsak til lidelse. Verdien av økonomisk framgang som ikke deles, fører til at mennesker forblir i fattigdom og i globale urettferdige strukturer.

Hver enkelts ansvar

Enhver har et ansvar til å informere seg om hvordan hiv smitter og hvordan det **ikke** smitter. Og vi har en solidarisk forpliktelse til å dele denne informasjon med andre som fortsatt er styrt av sin egen frykt og/eller manglende kunnskap.

Videre er det viktig å vite ens egen hivstatus. Vi har nok kunnskap om hvem det er som bør teste seg for hiv (årlig helsesjekk for seksuelt aktive mennesker, samt testing når en får ny partner). For den som ikke har hiv gjør det å teste seg at en blir mer bevisst på å forbli hivnegativ. Og dersom en er hivpositiv er testen viktig for å kunne mobilisere den nødvendige psykososiale og medisinske støtte på et så tidlig tidspunkt som mulig, og på den måten opprettholde gode livsvilkår og livskvalitet.

Å få diagnosen hivpositiv er alvorlig og endrer livet. Men det er ikke ensbetydende med et dårlig liv og en tidligere død forutsatt at en får tilgang til medisiner og forebyggende hjelpemidler (som kondomer og glidmiddel, rene sprøyter, rent vann og morsmelkserstatning).

Hiv utfordrer kirkene

I kirkelig sammenheng i Norge hører en ofte at "Hiv, det angår oss ikke," eller: "vi kjenner ingen som lever med hiv". Det er som å lukke øynene for virkeligheten, eller sovne som disiplene i Getsemane. Å gjøre hiv til et ikke-tema forsterker fortielsen, utenfor-følelsen og mangelen på solidaritet. Er vi derimot villige til å se og holde oss våkne, vil vi bli klar over at hiv og dets konsekvenser i vår tid er en av våre store felles og universelle utfordringer.

Det er som nevnt flere årsaker til at vi ikke ser. Det har med en manglende forståelse for hva det vil si å være én kropp og én menneskehet. Det har å gjøre med vår manglende åpenhet for annerledeshet, og manglende respekt og inkludering for "de" som ikke er som "oss". Det har med kirkens forhold til og syn på seksualitet og hvordan begrepet synd forstås og blir brukt.

På den måten forties og usynliggjøres hiv, og vi legger ikke merke til de blant oss som lever med det, slik disiplene ikke skjønnte at det var Jesus som gikk sammen med dem på veien til Emmaus.

Vi ser også at kirker både i vår og andre deler av verden kan ha et anstrengt forhold til menneskerettighetene, og særlig til minoriteters rettigheter. Kirkene trenger å reflektere mer teologisk over sammenhengene mellom menneskets gudgitte verd, likeverd og rettigheter; inklusive rettigheter for seksuelle minoriteter.

Evangeliene forteller om hvordan Kristus identifiserte seg med fremmede og utstøtte. Slik plasserte Gud seg selv utenfor. Når fattige og fremmedes livssituasjon roper til andre mennesker, er dette Guds eget rop.

Et jubelår

Preben Bakbo Sloth skriver videre: "I forlengelse av beretningen om det gammeltestamentlige jubelår ... kunne kirken øyeblikkelig erklære jubelår, jubeltid, jubelrom. Den kunne skape jubel og frihet fra skyld og skam ved å vise aksept og omsorg for hivsmittede. Bønn om tilgivelse for år med nøling. Jubel over et fellesskap der alle behandles likt, der hivsmittedes innsikt, erfaringer og visdom verdsettes og mottas. Jubel over alle de ressurser som dermed frigjøres fra den angsten som hittil har holdt dem fanget. Jubel over at vi alle dermed kan begynne å leve med kvalitet. Jubel over å se hivsmittedes selvverd vokse og deres ressurser utfolde seg til alles gagn."

Til utdeling:

- Ressursmaterialet *Én Kropp* (deles ut på Toneheim)